Vattenskalbaggar från Gotska Sandön och Fårön, insamlade av D:r Eric Mjöberg.

Av

G. Falkenström.

Dessa samlingar, nu tillhörande *Centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet, Entomol. Avdelningen*, hava av Prof. TULLGREN välvilligt överlämnats till mig för granskning. De äro visserligen ej så betydande men erbjuda dock i några hänseenden ett visst intresse, varför jag tillåter mig att publicera granskningens resultat därvid började med samlingen från

Gotska Sandön.

Sommaren 1906 uppehöll sig MJÖBERG en längre tid, från den $^{29}/_{6}$—$^{7}/_{8}$ enligt hans anteckningar, för studier på denna i biologiskt hänseende synnerligen intressanta ö, och har han själv i denna tidskrifts årgång 1912 under rubrik »Om en syd- och mellaneuropeisk relikt insektfauna» etc. lämnat meddelande om av honom där funna 15 insektarter, nya för vårt faunaområde. Om hans övriga nog så rikhaltiga insamlade material har tills dato intet vidare publicerats, vilket ur djurgeografisk synpunkt åtminstone torde vara att beklaga.

De av MJÖBERG hemförda vattenskalbaggarna fördela sig sålunda:

1. *Graptodytes lineatus* F. (= Hydrop. lin.) — 1 ex. ♂.
2. *Hydroporus pubescens* GYLL. — 2 ex.
3. *Gaurodytes bipustulatus* L. — 1 ex. ♀.
4. » *congener* THUNB. (defekt). — 1 ex. ♂.
5. *Ilybius ater* DE GEER (defekt). — 1 ex. ♀.
6. » *guttiger* GYLL. — 1 ex. ♀.
7. » *ænescens* THOMS. — 1 ex. ♂.
8. *Rhantus notatus* F. (defekt). — 1 ex. ♀.
9. *Acilius canaliculatus* NICOL. — 1 ex. ♂.
10. *Hydrobius fuscipes* L. — 1 ex.
11. *Philydrus minutus* F. — 1 ex.

Av MJÖBERG's anteckningar över sina fångster under hans dagliga exkursioner på ön framgår ingenting om en talrikare förekomst av någon av dessa uppräknade 11 arter, men väl nämner han däri om dylik förekomst beträffande andra av honom iakttagna insektarter. Detta är så tillvida anmärkningsvärt, som Doktorerna G. EISEN och A. STUXBERG i deras uppsats: »Bidrag till kännedomen om Gotska Sandön», intagen i Öfversikten af Kongl. Vetenskaps-Akademiens Förhandlingar, 1868, angiva *Ilybius guttiger* såsom »den allmännaste insekt på stranden» och *Hydrobius fuscipes* såsom »högst allmän» därstädes, samtidigt som de nämna en annan art, som MJÖBERG ej synes hava påträffat, nämligen *Ilybius angustior*, såsom så allmän, att den »kan insamlas i tusentals exemplar».

Flera av MJÖBERG's exemplar äro defekta och bära tydligt vittne om att vara tagna i dött tillstånd, vilket i MJÖBERG's anteckningar även angives vara förhållandet med *Hydrobius*-arten. Vidare framgår av hans anteckningar att han påträffat åtminstone några av sina exemplar på stranden under »tångruskor», alltså under enahanda förhållanden som EISEN och STUXBERG.

Jämställes listan över MJÖBERG's insamling med nämnda EISEN och STUXBERG's uppsats, vilken innehåller den enda hittills publicerade förteckningen över vattenskalbaggar från Gotska Sandön, upptagande 8 arter Dytiscider och Hydrophilider samt *Gyrinus minutus* F., så äro nu inalles 18 arter vattenskalbaggar kända från denna ö. Vidare framgår av

en jämförelse mellan dessa listor, att endast 2 arter, nämligen *Ilybius guttiger* och *Hydrobius fuscipes*, igenfinnas å båda listorna, under det att flertalet av de vid de båda undersökningstillfällena konstaterade arterna äro olika. Detta är nog så anmärkningsvärt, alldenstund MJÖBERG började sin insamling nära nog på dagen vid samma årstid som EISEN och STUXBERG. Den växling, som ofta årstiderna medföra med hänsyn till förekomsten av vissa vattenskalbaggar, kan alltså ej förklara det anmärkta förhållandet, även i betraktande av att MJÖBERG utsträckte sin undersökning av ön under dubbla tiden mot deras.

Beklagligtvis äro MJÖBERG's anteckningar för ofullständiga för att lämna någon säker hållpunkt för ett rätt bedömande av hans samling i biologiskt hänseende. Det drag av torftighet och tillfällighet, som nu synes vidlåda densamma, kvarstår oförklarat.

Att enstaka exemplar vattenskalbaggar kunnat påträffas på denna ö, 7—8 mil från närmaste land, Fårön, är måhända i och för sig föga anmärkningsvärt, men att såsom på EISEN och STUXBERG's tid, 40 år förut, arter av dessa insektformer konstaterats att förekomma där massvis är desto mera förtjänt av uppmärksamhet. Ur EISEN och STUXBERG's såväl som MJÖBERGS skildringar av Sandöns naturbeskaffenhet ävensom ur JOH. GUNNAR ANDERSSON's uppsats: »Mellan haf och dyner», intagen i Sv. Turistföreningens Årsskrift 1895, framgår, att Sandön består av lös sand med en långgrund sandstrand, ställvis bemängd med smärre stenar, klapperstenar m. m. På denna sandstrand säger MJÖBERG, att »våldsamma bränningar nästan ständigt rasa». Vidare säga EISEN och STUXBERG: »Emedan marken i följd av sin lösa natur ej är i stånd att på sin yta kvarhålla något vatten, finnas naturligtvis under ingen del av året några vattensamlingar på ön, ej en gång om våren, då man skulle vänta sig sådana». Att Sandön under sådana förhållanden kunnat lämna betingelser för förekomsten av vattenskalbaggar i »tusentals exemplar» är högst egendomligt. Att de därjämte angivas hava förekommit massvis uppe på stranden under tång, förlänar ytterligare en särprägel åt djurlivet på Sandön.

Mina iakttagelser hittills hava ständigt givit vid handen,

att man nästan uteslutande träffar imagines av Dytiscider å lokaler, varest betingelser finnas för utvecklingen av resp. arters larver. Flertalet av de från Sandön nu kända arterna har s. k. krypande larvformer, som behöva grunda, stilla vatten med rik växtlighet för sin fortkomst enligt hittills vunnen erfarenhet. Då dessa betingelser synas fullständigt saknas å Gotska Sandön, skulle larverna — om de över huvudtaget finnas här — hava helt omändrat sitt levnadssätt med, som vanligt, åtföljande förändringar i deras morfologiska byggnad. Antingen leva de i likhet med imagines terrestriskt under tång m. m. eller pelagiskt eller på djupare vatten. Ingendera av dessa suppositioner förefaller att kunna hålla måttet vid ett närmare begrundande, varför en förekomst i mängd av vissa vattenskalbaggar å Gotska Sandön framstår såsom en synnerligen gåtfull företeelse, som behöver vidare uppklaras. Otvivelaktigt skulle den enklaste förklaringen vara att söka däri, att där vid tiden för EISEN och STUXBERG's besök å ön funnits någon lugn vik med växtlighet i behövlig grad. Därom finnes emellertid ingen som helst antydan i föreliggande skildringar av denna ö.

Fårön.

MJÖBERG's samling härifrån innehåller följande 41 arter, därav en för vår fauna ny.

1. *Haliplus* **furcatus** SEIDL. — 1 ex.

Denna art är, som sagt, ny för Sverige, men förmodligen torde den förekomma flerstädes inom vårt land, åtminstone söderut. Arten beskrevs först av G. V. SEIDLITZ i hans »Bestimmungs-Tabelle der Dytiscidæ und Gyrinidæ des europæischen Faunengebietes» intagen i Verhandlungen des naturforschenden Vereines in Brünn XXV. Bd., 1886 och återfinnes i hans Fauna baltica, Ed. II. I senare faunistiska arbeten har den merendels upptagits som varietet till Halipl. *fulvicollis* ER. men har numera återinsatts i sin arträtt.

Arten är känd från spridda ställen i Tyskland samt från Estland, Livland, Österrike, Ungern och Italien samt angives såsom sällsynt.

Utom på de hanliga generationsorganens form karakteriseras denna art särskilt av sitt gaffelgrenat fårade prosternalutskott, varigenom den lätt skiljes från övriga Haliplider.

Exemplaret från Fårön överensstämmer med hänsyn till kroppsform, prosternum, basalstrecken å protorax, makropunkteringen och färgteckningen på elytra med den beskrivning över arten, som A. ZIMMERMAN lämnar i sin grundläggande utredning av vattenskalbaggarne, intagen i Archiv für Naturgeschichte, 38. Jahrg., 1917, Abt. A. Dock företeter detsamma vissa avvikelser. Längden är nära 3 mm i stället för högst 2,5 mm, protorax skutellarparti skjuter lika långt bakåt som hos *fulvicollis*, protorax relativa längd är likaledes densamma som hos *fulvicollis*, ehuru protorax är tydligt bredare, varjämte mikroskulpturen är annorlunda än som angives för *furcatus*. I sistnämnda hänseende kan man visserligen icke säga, att någon mikropunktering av det slag, som utmärker *confinis*-gruppens Haliplider, föreligger på skalvingarna av detta exemplar, men däremot förete desamma i ett smalt bälte längs ytterkanten en vid c:a 50 gångers förstoring tydlig etsning och i deras apicalparti därjämte en fin punktering, varigenom glansen å dessa partier likvisst icke dämpas vid lägre förstoring. Å de tyska exemplaren av denna art angivas elytra inom bägge könen vara fullständigt glatta utan spår av någon »Mikropunktulierung».

Jag har emellertid funnit att mikroskulpturen hos en annan av våra arter, nämligen hos ♀ av Halipl. *ruficollis* DE GEER är olika den, som råder hos de tyska representanterna av samma art, i det att vår ruficollis ♀, åtminstone från vissa lokaler, har elytra i sin helhet mikropunkterade, — liksom förhållandet angives vara hos Englands ruficollis ♀, — under det att de tyska och övriga europeiska fastlandsrepresentanterna av samma art enligt ZIMMERMAN hava elytra endast delvis försedda med dylik punktering.

Ovan anmärkta olikheter mellan Fåröexemplaret och ZIMMERMAN's beskrivning av *furcatus* synas mig böra få anses falla inom området för tillåten variation.

2. *Haliplus variegatus* STURM. — 1 ex.
3. *Bidessus hamalatus* GYLL. — 2 ex.

4. *Bidessus unistriatus* SCHRANK. — 2 ex.
5. *Hygrotus inæqvalis* F. — 1 ex.
6. *Hydroporus erythrocephalus* L. — 3 ex.
7. » *rufifrons* DUFT. 1 ex.
8. » *pubescens* GYLL. — 3 ex.
9. » *dorsalis* F. 4 ex.
10. *Graptodytes lineatus* F. (= Hydrop. lineatus F.). — 1 ex.
11. *Graptodytes granularis* L. — 4 ex.
12. *Deronectes halensis.* F. — 3 ex.
13. *Agaporus oblongus* STEPH. (= Hydrop. obl.). — 1 ex.
14. *Graurodytes congener* THUNB. — 7 ex.
15. » *chalconotus* PANZ. — 3 ex.
16. » *uliginosus* L. — 3 ex.
17. *Eriglenus labiatus* BRAHM (= femoralis PAYK.). — 2 ex.
18. *Ilybius ater* DE GEER. — 1 ex.
19. » *similis* THOMS. — 1 ex.
20. » *angustior* GYLL. — 1 ex.
21. *Nartus Grapei* GYLL. 1 ex.
22. *Acilius canaliculatus* NICOL. — 1 ex.
23. *Gyrinus natator* L. — 5 ex.
24. *Helophorus nubilus* F. — 4 ex.
25. » *aqvaticus* L., var *æqvalis* THOHMS. — 4 ex.
26. *Helophorus affinis* MARSH. (= griseus THOMS.). — 1 ex.
27. *Helophorus viridicollis* STEPH. (= æneipennis THOMS.). 6 ex.
28. *Hydrochus elongatus* SCHALL. — 1 ex.
29. *Ochthebius impressus* MARSH. (= pygmæus PAYK.). 3 ex.
30. *Ochthebius marinus* PAYK. — 1 ex.
31. *Berosus signaticollis* CHARP. 1 ex.
32. » *luridus* L. — 2 ex.
33. *Hydrobius fuscipes* L. — 1 ex.
34. *Philydrus minutus* F. — 1 ex.
35. » *testaceus* F. — 4 ex.
36. *Helochares griseus* F. (= lividus THOMS.). — 1 ex.

37. *Laccobius minutus* L.
38. » *decorus* GYLL. — 2 ex.

GANGLBAUER har i sitt monografiska arbete »Die Käfer von Mitteleuropa. Bd. IV, Heft I, 1904, vilket torde få anses vara det mest ingående, moderna arbete, som finnes, över Hydrophiliderna m. fl., uti en not meddelat, att han med hänsyn till pro- och mesosternums bildning hos denna art för densamma uppställer ett eget undersläkte: *Campsolaccobius*. Då arten ej förekommer i Mellaneuropa, har han ej närmare beskrivit densamma men angiver under släktdiagnosen prosternum vara utan köl. I sin Fauna baltica, Ed II, anför v. SEIDLITZ sammalunda ävensom: »Kl. gross, die der Htarsen fast so lang als das Klgl.» GYLLENHAL har först beskrivit arten men nämner intet om dessa karaktärer. C. G. THOMSON endast citerar GYLLENHALS caput-difinition i sin Skand. Col.

Enligt Fåröexemplaren synas dessa båda karaktärer emellertid vara underkastade variation. Å ena exemplaret — en ♂ — visar prosternum en, visserligen svag, mediankölm, under det att bakklorna äro i överensstämmelse med v. SEIDLITZ' beskrivning; å det andra — en ♀ — är prosternum slät men bakklorna betydligt kortare, knappast mer än hälften så långa som kloleden. Mesosternum är däremot å båda exemplaren i enlighet med GANGLBAUER's och v. SEIDLITZ' uppgifter.

39. *Dryops auriculatus* FOURCR. (= prolifericornis F.). — 3 ex.
40. *Dryops Ernesti* DE GOZ. (= auriculatus PANZ.). — 3 ex.
41. *Limnius tuberculatus* MÜLL. — 8 ex.

MJÖBERG har publicerat resultatet av sin 3 månaders vistelse å Fårön 1904 i Arkiv för Zoologi, Bd. II under rubrik: »Biologiska och morfologiska studier öfver Fåröns insektfauna», innehållande jämväl en »Tabellarisk öfversikt af de i de olika faunaområdena ingående viktigaste arterna». Denna avhandling är i flera hänseenden synnerligen intressant och

instruktiv. Jag nödgas emellertid att göra en anmärkning till uppgifterna om förekomsten på Fårön av vissa vattenskalbaggar, på det att kännedomen om dessa arters utbredning inom vårt land icke skall komma på villospår.

I den till mig för granskning överlämnade samlingen från Fårön buro nedanstående former namnetikett, härrörande, som det vill synas, från MJÖBERG's hand.

Gaurodytes congener, ♂,	felbestämd t.	G. clypealis
» » , ♂,	» »	» paludosus
Eriglenus labiatus, ♂,	» »	» ungvicularis
Hydroporus pubescens	» »	H. fuscipennis
Helophorus affinis (= griseus TH.)	» »	» brevicollis.

Intill dess det lämnats påtagligare bevis för förekomsten å Fårön av de till höger angivna 5 arterna torde alltså uppgifterna därom i MJÖBERG's avhandling få lämnas åt sitt värde.